

Методичні рекомендації щодо організації роботи сайту закладу освіти (із фокусом на повагу прав людини в онлайн-просторі)

СТВОРЕННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ САЙТУ

У статті 1 Закону України „Про авторське право і суміжні права”¹ зазначено, що сайт – це сукупність даних, електронної (цифрової) інформації, інших об’єктів авторського права і (або) суміжних прав тощо, пов’язаних між собою і структурованих у межах адреси вебсайту і (або) облікового запису власника цього вебсайту, доступ до яких здійснюється через адресу мережі Інтернет, що може складатися з доменного імені, записів про каталоги або виклики і (або) числової адреси за Інтернет-протоколом.

З огляду на практику закладів освіти України **мета сайту** – формування інформаційно-освітнього середовища закладу освіти.

Завданнями сайту є:

- презентація закладу освіти в мережі Інтернет;
- інформування про особливості закладу, освітні стандарти, навчальні програми та плани, запроваджені в освітньому процесі, загальні відомості про педагогічний колектив, історію, досягнення тощо;
- забезпечення відкритості діяльності закладу освіти та висвітлення його діяльності в мережі Інтернет;
- інформаційно-освітнє забезпечення діяльності учасників та учасниць освітнього процесу, зокрема доступу до необхідних інформаційних та освітніх ресурсів, дистанційної форми здобуття освіти тощо;
- взаємодія всіх учасників та учасниць освітнього процесу: адміністрації, педагогічного колективу, здобувачів освіти, їхніх батьків (осіб, які їх замінюють), соціальних партнерів закладу;
- створення умов для мережевої взаємодії з іншими установами, спрямованої на розв’язання актуальних питань організації освітнього процесу, надання можливості відвідувачам сайту поставити питання й отримати на них відповіді тощо;
- стимулювання творчої активності педагогічних, науково-педагогічних працівників та працівниць і здобувачів та здобувачок освіти;
- обмін педагогічним досвідом;
- висвітлення досягнень закладу освіти, результатів участі педагогічного колективу та/або здобувачів та здобувачок освіти в інноваційній, дослідно-експериментальній діяльності;
- розвиток інтересу здобувачів і здобувачок освіти до дослідницької та інноваційної діяльності, зокрема із застосуванням інформаційних технологій.

Функціонування сайту регламентоване законодавством України й додатково – рішеннями педагогічної ради (ради закладу освіти) та/чи наказами керівника закладу освіти.

Положення про сайт закладу освіти може бути розроблене в закладі освіти, затверджене наказом керівника закладу освіти й діяти до наступного відповідного наказу.

¹ Закон України „Про авторське право і суміжні права”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12/stru2>

Зміни до Положення про сайт закладу освіти можуть бути внесені за рішенням педагогічної ради (ради закладу освіти).

Заклади освіти можуть проводити обговорення та консультації з усіма учасниками та учасницями освітнього процесу (педагогами, батьками й особами, які їх замінюють, учнівством та/чи студентством) щодо функціонування сайту, зокрема поваги прав людини в цифровому просторі й ризиків поширення персональної інформації. Результати таких обговорень і консультацій варто переглядати регулярно відповідно до розвитку ІКТ-технологій та змін у законодавстві.

Права людини всіх учасників та учасниць освітнього процесу мають бути забезпечені на сайті без будь-якої дискримінації.

Адресу сайту (доменне ім'я) й хостинг зазначають у наказі керівника закладу освіти.

Організація функціонування сайту покладається на керівника закладу освіти. За відсутністю іншого, відповідальність за функціонування сайту та його зміст несе керівник закладу освіти.

Інформаційну та програмну-технічну підтримку сайту здійснюють відповідальні особи – адміністратор та/чи редактор сайту, які мають виключне право на розміщення інформації на сайті та її редагування.

Дизайн сайту формується в межах наявних можливостей і має відповідати цілям, завданням, структурі, змісту офіційного сайту та критеріям технологічності й функціональності.

Переміщення між сторінками сайту варто здійснювати за допомогою навігаційного меню. Усі сторінки мають містити спільну частину (меню й елементи оформлення) та індивідуальну (конкретна інформація відповідної сторінки).

Перехід з одного розділу в інший має бути доступний з будь-якої сторінки сайту.

Відповідно до статті 30 Закону України „Про освіту” доступ осіб з порушенням зору до інформації про діяльність закладу освіти може забезпечуватися в різних формах і з урахуванням можливостей закладу освіти.

Сайт має переглядатися за допомогою веббраузерів, що працюють у поширених операційних системах, зокрема і для мобільних пристроїв (планшетні комп'ютери та смартфони). Загальний дизайн і функції сайту мають зберігатися при перегляді в різних браузерах і при різній роздільній здатності екрану монітора.

Рекомендовано оновлювати інформацію на сайті не рідше одного разу на місяць.

ПРАВА ДИТИНИ

У всіх діях, пов'язаних зі створенням і функціонуванням сайту закладу освіти, інтереси дітей є першочерговими. Оцінюючи ці інтереси, необхідно збалансовувати й узгоджувати право дитини на захист з іншими правами, зокрема, правом на свободу вираження поглядів та інформації, правом дитини на участь у вирішенні питань, пов'язаних з її освітою й розвитком.

Забороняється використовувати сайт з метою, не пов'язаною з діяльністю закладу освіти (політична, комерційна, релігійна діяльність) та з порушенням прав і законних інтересів громадян України.

Відповідно до статті 307 Цивільного кодексу України фото та відео із зображенням людини можуть бути зроблені лише за умови отримання згоди людини. Якщо йдеться про зображення дитини, то має бути згода хоча б одного з батьків або осіб, які їх замінюють.

До дітей, як до творців і розповсюджувачів інформації в цифровому середовищі, має бути донесена інформація про те, як здійснювати власне право на свободу вираження поглядів у цифровому середовищі, поважаючи права й гідність інших людей, зокрема інших дітей. Ця інформація має стосуватися таких аспектів, як свобода вираження поглядів і законних обмежень на неї, наприклад, дотримання прав інтелектуальної власності.

Інформацію про права людини та права дитини в цифровому середовищі розміщують на сайті для всіх учасників та учасниць освітнього процесу. Така інформація може містити матеріали, спеціально розроблені для дітей, легкі для пошуку й розуміння, викладені зрозумілою мовою й адаптовані до віку дітей.

ІНФОРМАЦІЙНЕ НАПОВНЕННЯ САЙТУ

Інформаційне наповнення сайту формується відповідно до вимог законодавства та статуту закладу освіти щодо суспільно-значущої інформації як для всіх учасників та учасниць освітнього процесу, так і для інших зацікавлених осіб.

Представники та представниці педагогічного колективу, здобувачі освіти та їхні батьки можуть пропонувати матеріали для публікації на сайті, залишати дописи у форумах обговорень (за можливістю) та в персональних блогах.

Інформаційні матеріали сайту мають бути опубліковані державною мовою та (за потреби) іншими мовами.

Відповідно до статті 30 Закону України „Про освіту”² заклади освіти формують відкриті та загальнодоступні ресурси з інформацією про їхню діяльність та оприлюднюють таку інформацію. Заклади освіти, що мають ліцензію на провадження освітньої діяльності, зобов’язані забезпечувати на їхніх вебсайтах (у разі їх відсутності – на вебсайтах їхніх засновників) відкритий доступ до такої інформації та документів:

- статут закладу освіти;
- ліцензії на провадження освітньої діяльності;
- сертифікати про акредитацію освітніх програм, сертифікат про інституційну акредитацію закладу вищої освіти;
- структура та органи управління закладу освіти;
- кадровий склад закладу освіти згідно з ліцензійними умовами;
- освітні програми, що реалізуються в закладі освіти, та перелік освітніх компонентів, передбачених відповідною освітньою програмою;
- територія обслуговування, закріплена за закладом освіти його засновником (для закладів дошкільної та загальної середньої освіти);
- ліцензований обсяг і фактична кількість осіб, які навчаються в закладі освіти;
- мова (мови) освітнього процесу;
- наявність вакантних посад, порядок та умови проведення конкурсу на їх заміщення (у разі його проведення);
- матеріально-технічне забезпечення закладу освіти (згідно з ліцензійними умовами);
- напрями наукової та/або мистецької діяльності (для закладів вищої освіти);
- наявність гуртожитків і вільних місць у них, розмір плати за проживання;
- результати моніторингу якості освіти;
- річний звіт про діяльність закладу освіти;
- правила прийому до закладу освіти;
- умови доступності закладу освіти для навчання осіб з особливими освітніми потребами;
- розмір плати за навчання, підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації здобувачів освіти;
- перелік додаткових освітніх та інших послуг, їх вартість, порядок надання та оплати;
- правила поведінки здобувача освіти в закладі освіти;
- план заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в закладі освіти;

² Закон України „Про освіту”. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

- порядок подання та розгляду (з дотриманням конфіденційності) заяв про випадки булінгу (цькування) в закладі освіти;
- порядок реагування на доведені випадки булінгу (цькування) в закладі освіти та відповідальність осіб, причетних до булінгу (цькування);
- інша інформація, яку оприлюднюють за рішенням закладу освіти або на вимогу законодавства.

Відповідно до цієї ж статті заклади освіти, що отримують публічні кошти, та їх засновники зобов'язані оприлюднювати на їхніх вебсайтах:

- кошторис і фінансовий звіт про надходження й використання всіх отриманих коштів,
- інформацію про перелік товарів, робіт і послуг, отриманих як благодійна допомога, із зазначенням їхньої вартості, а також про кошти, отримані з інших джерел, не заборонених законодавством.

Інформацію та документи, передбачені частинами другою і третьою цієї статті, якщо вони не віднесені до категорії інформації з обмеженим доступом, розміщують для відкритого доступу не пізніше ніж через десять робочих днів з дня їх затвердження чи внесення змін до них, якщо інше не визначено законом.

Перелік додаткової інформації, обов'язкової для оприлюднення закладами освіти, можуть визначати спеціальні закони.

Розміщуючи інформацію на сайті, необхідно дотримуватися вимог законодавства України про захист персональних даних. Відповідно до Закону України „Про захист персональних даних” персональні дані розуміють як „відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована”³. У Законі України „Про охорону дитинства” зазначено, що „розголошення чи публікація будь-якої інформації про дитину, що може заподіяти їй шкоду, без згоди законного представника дитини забороняється”⁴.

У звіті ЮНІСЕФ „Діти в цифровому світі” (2017) рекомендовано закласти гарантії для захисту конфіденційності дітей, особистої інформації та репутації: „Уряди, підприємства, школи та багато інших установ обробляють усе більше даних, пов'язаних з дітьми, які або збирають, або зберігають в Інтернеті. Усі актори мають гарантувати захист їхніх даних відповідно до міжнародних та етичних стандартів, таких як згода, анонімність даних, безпечне зберігання даних та заборона незаконного розкриття інформації”.

Відповідно всі матеріали про учасників та учасниць освітнього процесу (керівників, викладачів, працівників, випускників, учнів, студентів), що містять персональні дані, мають бути опубліковані лише з їхньої письмової згоди. Відповідно до статті 307 Цивільного кодексу України фото та відео із зображенням людини можуть бути зроблені лише за умови отримання її згоди.

Відповідно до статті 7 Закону України „Про захист персональних даних” забороняється обробка персональних даних про расове або етнічне походження, політичні, релігійні або світоглядні переконання, членство в політичних партіях і професійних спілках, засудження до кримінального покарання, а також даних, що стосуються здоров'я, статевого життя, біометричних або генетичних даних.

Отже, на сайті не мають бути розміщені персональні дані учасників та учасниць освітнього процесу, зокрема:

- адреси реєстрації місця проживання;
- приватні номери телефонів та адреси електронної пошти;
- відомості про сімейний і соціальний стан;
- генетичні та біометричні дані, що однозначно ідентифікують особу;

³ Закон України „Про захист персональних даних”. Ст. 14. Поширення персональних даних. URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2297-17>

⁴ Закон України „Про охорону дитинства”. Ч. 5, ст. 10. <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2402-14/page2>

- відомості, що стосуються судового провадження та кримінальних вироків;
- відомості про расову чи етнічну приналежність, політичні погляди, релігійні чи інші переконання;
- відомості про психічне та фізичне здоров'я або сексуальне життя;
- відомості про службу членів сімей у збройних силах та органах правопорядку.

Відповідно до Закону України „Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні”⁵ на сайті закладу освіти не має бути матеріалів, що містять ознаки дискримінації особи за її ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку, інвалідності, етнічного й соціального походження, громадянства, сімейного й майнового стану, місця проживання, мовними або іншими ознаками, які були, є та можуть бути дійсними або припущеними.

На сайті не має бути:

- матеріалів, що становлять загрозу сексуальної експлуатації та зловживань, домагань із сексуальною метою, онлайнного вербування дітей для вчинення злочинів, участі в екстремістських політичних чи релігійних рухах або з метою торгівлі людьми;
- матеріалів принизливого стереотипного зображення та надмірної сексуалізації жінок і дітей;
- зображень і прославлень насильства й завдання собі ушкоджень, зокрема, самогубств;
- інформації, що обґрунтовує й виправдовує допустимість насильства й жорстокості або спонукає здійснювати насильницькі дії стосовно людей чи тварин;
- принизливих, дискримінаційних або расистських висловів чи закликів до такої поведінки;
- матеріалів порнографічного характеру та/чи матеріалів, що містять сексуальне насильство над дітьми;
- матеріалів з порушенням авторського й суміжних прав.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Відповідно до статті 42 Закону України „Про освіту” академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів і визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Положення цієї статті мають бути застосовані й до сайту закладу освіти. Дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками з огляду на функціонування сайту передбачає (скорочені тези статті 42 Закону України „Про освіту”):

- посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
 - дотримання норм законодавства про авторське право й суміжні права;
 - надання достовірної інформації про методики й результати досліджень, джерела використаної інформації та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність;
 - контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти.
- Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає:
- посилання на джерела інформації в разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
 - дотримання норм законодавства про авторське право й суміжні права;

⁵ URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17/ed20140530/find?text=%F3%F2%E8%F1%EA+->

- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації тощо. Порушенням академічної доброчесності вважають:
 - академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства;
 - самоплагіат – оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів;
 - фабрикація – вигадкування даних чи фактів, що використовують в освітньому процесі або наукових дослідженнях;
 - фальсифікація – свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень;
 - обман – надання завідомо неправдивої інформації щодо власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу; формами обману є, зокрема, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та списування тощо.

ЗВЕРНЕННЯ ПО ДОПОМОГУ Й ЗАХИСТ

На сайті має бути розміщена інформація про відповідні засоби правового захисту, зокрема про те, як і кому подавати скаргу або повідомляти про зловживання, кого просити про допомогу й консультування під час користування сайтом.

Усі учасники та учасниці освітнього процесу мають безстрокове право скасувати їхню згоду на обробку персональних даних, вимагати виправлення неточної, неповної, застарілої інформації про себе, знищення інформації про себе, збирання, використання чи зберігання якої здійснюється з порушенням вимог закону або коли це компрометує їхню гідність, безпеку й конфіденційність.

Відповідно до Закону України „Про освіту”⁶ та Закону України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)”⁷ на сайті має бути опубліковані:

- порядок подання та розгляду (з дотриманням конфіденційності) заяв про випадки булінгу (цькування) в закладі освіти;
- порядок реагування на доведені випадки булінгу (цькування) в закладі освіти та відповідальність осіб, причетних до булінгу (цькування);

На сайті також має міститися інформація для батьків, чиї діти стали жертвами насильства або ж самі вчиняють насилля щодо інших дітей.

Інформація про можливість звернення до дитячих омбудсменів, спеціалістів „гарячих ліній”, уповноваженого Верховної Ради з прав людини, уповноваженого Президента України з прав дитини, до правозахисних організацій тощо та їхні контакти також мають бути розміщені на сайті.

Усі учасники освітнього процесу мають бути поінформовані про механізми надання допомоги й послуги підтримки, а також про процедури подання скарг, поновлення прав або відшкодування, якщо їхні права порушують на сайті.

Рекомендовано опублікувати на сайті інформацію з безпеки в Інтернеті, зокрема контакти осіб, до яких можна звернутися з цього питання.

⁶ Закон України „Про освіту”. Ст. 30. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

⁷ Закон України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)”. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-viii>